

หลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง
การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ

หลักสูตรการทอผ้าขาวม้า

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดมหาสารคาม

กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ด้วยสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดมหาสารคาม เป็นหน่วยส่งเสริมการจัดฝึกอบรม
ด้านอาชีพหลักสูตรการทอผ้าขาวม้า รวมถึงการสนับสนุนประสานงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้และการศึกษาอาชีพให้ทีมงานทำสร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานที่เน้นเรื่องการมีอาชีพเพื่อการมีงานทำ
มีรายได้ จึงได้คัดเลือกหลักสูตรการทอผ้าขาวม้า เพื่อพัฒนาและต่อยอดมาจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อเผยแพร่ให้
ประชาชนทั่วไปได้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปประกอบอาชีพต่อไป

ขอขอบคุณวิทยากรวิชาชีพ และคณะดำเนินงานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองที่ไดร่วมพัฒนาหลักสูตร
และจัดทำแผนการเรียนรู้รวมทั้งสื่อต่างๆ ให้สำเร็จไปด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักสูตรเล่มนี้จะเป็น
ประโยชน์ต่อวิทยากรและผู้เรียนต่อไป

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดมหาสารคาม

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ความเป็นมา	๑
จุดประสงค์การเรียนรู้	๑
กลุ่มเป้าหมาย	๑
ระยะเวลา	๑
เนื้อหาของหลักสูตร	๒
สื่อประกอบการเรียน	๒
การวัดผลประเมินผลการเรียน	๒
เงื่อนไขการจบหลักสูตร	๒
เอกสารหลักฐานการศึกษาที่ได้รับหลังจากการจบหลักสูตร	๒
การเทียบโอน	๓
โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร	๔
แบบทดสอบก่อนเรียน	๗
ใบความรู้	๘
แบบประเมินผลงานผู้เรียน	๑๐
แบบทดสอบหลังเรียน	๑๑

หลักสูตรการทอผาชาวมา

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

กลุ่มอาชีพ พาณิชยกรรมและบริการ

ความป็นมา

การจัดการศึกษาอาชีพในปัจจุบันมีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นการพัฒนาประชากรของประเทศให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นการแก้ปัญหาการว่างงานและส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจ ชุมชน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์ ภายใต้กรอบเวลา ๒ ปี ที่จะพัฒนา ๕ ศักยภาพของพื้นที่ใน ๕ กลุ่ม อาชีพใหม่ ให้สามารถแข่งขันได้ใน ๕ ภูมิภาคหลักของโลก “รู้เขา รู้เรา เทาทัน เพื่อแข่งขันได้ในเวทีโลก” ตลอดจน กำหนดภารกิจที่จะยกระดับการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่ม ศักยภาพและขีดความสามารถ ให้ประชาชนได้มีอาชีพที่สามารถ สร้างรายได้ ที่มั่นคง โดยเน้นการบูรณาการ ให้สอดคล้องกับศักยภาพด้านต่างๆ มุ่งพัฒนาคนไทยให้ได้รับการศึกษาเพื่อ พัฒนาอาชีพและการมีงานทำ อย่างมีคุณภาพทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ประชาชนมีรายได้มั่นคง มั่งคั่งและมีการทำอย่างยั่งยืน มีความสามารถ เจริญการแข่งขันทั้งในระดับภูมิภาค อาเซียนและระดับสากล ซึ่งจะเป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในรูปแบบใหม่ ที่สร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. เป็นหลักสูตรที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ด้านการทอผาชาวมาแบบประยุกต์
๒. เป็นหลักสูตรที่สามารถนำไปประกอบอาชีพและสร้างรายได้
๓. เป็นหลักสูตรส่งเสริมการพัฒนาด้านการออกแบบลวดลาย

กลุ่มเป้าหมาย

ประชาชนทั่วไป มี ๒ กลุ่มเป้าหมาย คือ

๑. ผู้ที่ไม่มีอาชีพ
๒. ผู้ที่มีอาชีพและต้องการพัฒนาอาชีพ

ระยะเวลา

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

ภาคทฤษฎีจำนวน ๑๐ ชั่วโมง

ภาคปฏิบัติจำนวน ๓๐ ชั่วโมง

เนื้อหาหลักสูตร

๑. ความสำคัญของการประกอบอาชีพทอผาชาวม้า ความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพการทอผาชาวม้า การวางแผน และการบริหารจัดการ แหล่งเงินทุน และการจัดหาแหล่ง ทุน ความต้องการของตลาด ของทางการจัดจำหน่าย

๒. ความรู้พื้นฐานการทอผาชาวม้า ชนิดต่างๆ ของโครงสร้างผา การเลือกใช้เส้นด้าย ให้เหมาะสมกับ ชนิดผาที่ผลิต และอุปกรณ์ ความรู้เกี่ยวกับลวดลายผา การผลิตผา ผาชาวม้า

๓. การบริหารจัดการอาชีพทอผาชาวม้า การดูแลควบคุม คุณภาพของผาชาวม้า การลดต้นทุน การผลิตของผาชาวม้า การเพิ่มมูลค่าสินค้า การแปรรูป การออกแบบ การประยุกต์ใช้ การจัดกระบวนการเรียนรู้

- การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร/ วิทยากรให้ความรู้
- การศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- การฝึกปฏิบัติจริง

สื่อการเรียนรู้

ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สถานประกอบการ สื่อจริง และสื่อบุคคลในชุมชน

๑. วิทยากร
๒. VCD /หนังสือ
๓. Internet
๔. ศึกษาดูงานจากกลุ่มอาชีพตัวอย่าง/แหล่งเรียนรู้

การวัดและประเมินผล

๑. การประเมินความรู้ภาคทฤษฎีก่อนเรียนและหลังเรียน
๒. การประเมินผลงานก่อนเรียนจากการปฏิบัติ ได้ผลงานที่มีคุณภาพสามารถสร้างรายได้ และจบหลักสูตร

การจบหลักสูตร

๑. มีเวลาเรียน ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐
๒. มีผลการประเมินตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐
๓. มีผลงานที่มีคุณภาพ

เอกสารหลักฐานการศึกษา

๑. หลักฐานการประเมินผล
๒. ใบสำคัญออกโดยศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต
๓. ทะเบียนคุมใบสำคัญ

การเทียบโอน

ผู้เรียนที่จบหลักสูตรนี้สามารถนำไปเทียบโอนผลการเรียนรู้กับหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในสาระการประกอบอาชีพรายวิชาเลือกที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้นในระดับใดระดับหนึ่ง

โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรการทอผาขาม้า

ที่	เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ
๑	ช่องทางในการประกอบอาชีพการทอผาขาม้า	๑. อธิบายความสำคัญของการประกอบอาชีพการทอผาขาม้า ๒. อธิบายความเป็นไปได้ของการประกอบอาชีพการทอผาขาม้า ได้แก่การวางแผน และการบริหารจัดการ การหาแหล่งเงินทุน ความต้องการของตลาด และการจัดหา วัสดุ อุปกรณ์ได้	๑. ความสำคัญของการประกอบอาชีพการทอผาขาม้า ๒. ความเป็นไปได้ในการประกอบ อาชีพการทอผาขาม้า การวางแผน การบริหารจัดการ และการจัดหา แหล่งทุน ความต้องการของตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย	๑. วิทยาการและผูเรียนรวมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสำคัญของความเป็นไปได้แหล่งเรียนรู้และทิศทาง การประกอบอาชีพการทอผาขาม้า	๓	
๒	ทักษะการประกอบอาชีพการทอผาขาม้า	๑. สามารถอธิบายโครงสร้างของผาขาม้าได้ ๒. สามารถอธิบายการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และชนิดเส้นด้ายได้ ๓. สามารถอธิบาย และสาธิต การออกแบบลายได้แก่ วัสดุและอุปกรณ์ วิธีการมัดลาย/ ขั้นตอนการ ยอมสี/ข้อควรระวังในการ มัด การยอม สีเส้นการตรวจสอบความถูกต้อง ลวดลายได้ ๔. สามารถอธิบาย การใช้งานของ เครื่องมือ การทอ ผาขาม้า และฝก ปฏิบัติการ ทอผาขาม้า และการการ ตรวจสอบ คุณภาพผาได้	๑. ความรู้พื้นฐานการทอผาขาม้าตามชนิดต่างๆของโครงสร้างผา ๒. การเลือกใช้เส้นด้ายความรู้เกี่ยวกับชนิดผาที่ผลิตและอุปกรณ์ ๓. ความรู้เกี่ยวกับลวดลายผา ๔. การผลิตผาขาม้า	๑. ความรู้พื้นฐานการทอผาขาม้าตามชนิดต่างๆ ของโครงสร้างผา ๑.๑ วิทยาการทดสอบความรู้ก่อนการอบรม ๑.๒ วิทยาการบรรยายให้ ความรู้พื้นฐาน การทอผาขาม้าตามชนิดต่างๆของโครงสร้างผา ๑.๓ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ฝกอบรม ๒. การเลือกใช้เส้นด้าย ความรู้เกี่ยวกับชนิด ผาที่ผลิตและอุปกรณ์ ๒.๑ ใหญ่เรียนฝกปฏิบัติ การจำแนกชนิด และขนาด ของเส้นด้ายและการเลือกใช้ให้ เหมาะสมกับ อุปกรณ์ ๒.๒ ใหญ่เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	๓	๒๗

ที่	เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ
๒	ทักษะการประกอบอาชีพการทอผ้าขาวมา			๓. ความรู้เกี่ยวกับลวดลายผ้า ๓.๑ วิทยาการนำตัวอย่างลวดลายต่างๆ มาให้ผู้เรียนได้ศึกษา ๓.๒ ให้ผู้เรียนศึกษาจาก เอกสารการ ผูกอบรม ๔. การผลิตผ้าขาวมา ๔.๑ วิทยาการอธิบายการใช้งานของ เครื่องมือ ๔.๒ ผกปฏิบัติการลอกกา ๔.๓ ผกปฏิบัติการฟอกย้อมสี ธรรมชาติ/สีสังเคราะห์ ๔.๔ ผกปฏิบัติการคนเครื่อง การพันเส้นยืน และการต่อ เส้นยืน ๔.๕ ผกปฏิบัติวิธีการปั่นด้าย/กรอเส้นด้าย ใหม่ เขาหลอดการร้อยเรียงหลอดเส้นด้ายและการนำหลอดเส้นด้ายไปใส่ในกระสวยเพื่อทอผ้าขาวมา ๔.๖ ผกปฏิบัติการทำมทอผ้า ๔.๗ ผกปฏิบัติการทำผ้าขาวมา/เลือกสายให้ได้คุณภาพ ๔.๘ ผกปฏิบัติการตรวจคุณภาพผ้า ๔.๙. สรุปและทบทวน บทเรียน		

แบบทดสอบก่อนเรียน

การทอผาขาวมา

คำชี้แจง : เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

๑. การทอผาขาวมาในสมัยโบราณใช้เครื่องมือชนิดใด?

- ก) เครื่องทอผาแบบมือ
- ข) เครื่องทอผาแบบไฟฟ้า
- ค) เครื่องทอผาแบบอุตสาหกรรม
- ง) เครื่องทอผาสมัยใหม่

๒. ผาขาวมามีลักษณะเด่นที่เห็นในการใช้งาน?

- ก) ใช้สำหรับปูเตียง
- ข) ใช้สำหรับเช็ดเหงื่อ
- ค) ใช้สำหรับใส่เพื่อความสวยงาม
- ง) ใช้ในงานพิธีทางศาสนา

๓. ผาขาวมาสวนใหญ่มีสีใด?

- ก) สีดำ
- ข) สีขาว
- ค) สีแดง
- ง) สีเขียว

๔. การทอผาขาวมาใช้เสนตายชนิดใดเป็นหลัก?

- ก) เสนตายไหม
- ข) เสนตายฝ้าย
- ค) เสนตายพอลิเอสเตอร์
- ง) เสนตายไนลอน

๕. ผาขาวมาถูกใช้ในกิจกรรมใดของคนไทย?

- ก) ใช้ทำเสื่อผา
- ข) ใช้ทำเครื่องประดับ
- ค) ใช้ในการทำพิธีกรรม
- ง) ใช้ในงานเกษตร

เฉลย : ๑. ก ๒. ข ๓. ข ๔. ข ๕. ก

ใบความรู้เรื่องการทอผ้าขาวม้า

ความหมายของผ้าขาวม้า

ความหมายเชิงวัฒนธรรม

เป็นสัญลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตแบบไทยสะท้อนถึงความเรียบง่ายและความอ่อนน้อมประสงค์ของคนไทยความหมายเชิงการใช้งานใช้เป็น เครื่องแต่งกาย เช่น ผูกเอว โปกหัว พันคอใช้เป็น ผ้าห่ม ผ้าคลุม หรือเช็ดตัวใช้เป็น เครื่องมือในชีวิตประจำวัน เช่น ห่อของ สะพายพาดบ่า ใช้เป็นเปลเด็ก

ความหมายเชิงสังคม

เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นกันเองและวิถีชีวิตของชาวบ้านมักใช้เป็นของขวัญหรือของฝากที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อ

ความหมายเชิงเศรษฐกิจ

เป็นสินค้าหัตถกรรมที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์แฟชั่นและของใช้ร่วมสมัย

๑. ประวัติและที่มาของผ้าขาวม้า

ผ้าขาวม้าเป็นผ้าทอพื้นเมืองที่มีประวัติยาวนานในประเทศไทย เชื่อว่ามีอิทธิพลมาจากอินเดียและกลุ่มชาวมอญ-เขมร ที่นำเทคนิคการทอผ้ามาสู่ไทยในอดีต คำว่า “ขาวม้า” สันนิษฐานว่ามาจากภาษาชวา-มลายูที่เรียกว่า "กามัส" (Kain Pelikat) ซึ่งหมายถึงผ้าพันเอวที่ใช้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอดีตผ้าขาวม้าถูกใช้ในทุกชนชั้น ตั้งแต่ชาวบ้านไปจนถึงขุนนาง โดยเฉพาะในภาคกลางและภาคอีสานของไทย นิยมใช้เป็นผ้าพันเอวและอุปกรณ์สารพัดประโยชน์

๒. ลักษณะของผ้าขาวม้า

- เนื้อผ้า: ทอจากฝ้าย ไหม หรือใยสังเคราะห์
- ขนาดมาตรฐาน: ประมาณ 70x180 ซม. (ขึ้นอยู่กับแหล่งผลิต)
- ลวดลาย: มักเป็นลายตารางขนาดเล็กหรือใหญ่ สีสดใส
- ความหนา: บางและโปร่งกว่า ผ้าพื้นเมืองประเภทอื่น เช่น ผ้าซิ่น

๓. กระบวนการทอผ้าขาวม้า

- ๓.๑ เตรียมเส้นด้าย – นำเส้นฝ้ายหรือไหมมาย้อมสีตามต้องการ
- ๓.๒ ตั้งกี่ทอผ้า – นำเส้นด้ายมายึดเป็นเส้นยืน และกำหนดลวดลาย
- ๓.๓ การทอ – ใช้กี่กระตุกหรือกี่พื้นบ้านเพื่อสอดเส้นพุ่งสลับกับเส้นยืน
- ๓.๔ ตกแต่งและตัดเย็บ – ตัดขอบ เก็บเส้นด้ายส่วนเกินเพื่อให้ผ้าสมบูรณ์

๔. การใช้งานของผ้าขาวม้า

๔.๑ การใช้ในชีวิตประจำวัน

- พันเอว – ใช้แทนผ้าเช็ดตัวหรือกางเกง
- โปกศีรษะ – ป้องกันแดดและฝุ่น
- ทำเปลเด็ก – ผูกกับเสาหรือกิ่งไม้
- ห่อของ – ใช้เป็นกระเป๋าผ้าธรรมชาติ

๔.๒ การใช้ในพิธีกรรมและวัฒนธรรม

- ใช้เป็นของขวัญหรือของฝากในโอกาสสำคัญ
- ในบางพื้นที่ใช้ในพิธีกรรม เช่น งานบวชหรือการประกอบพิธีของพระสงฆ์

๕. การดูแลรักษาผ้าขาวม้า

- ซักด้วยมือ เพื่อถนอมเส้นด้าย
- ใช้ผงซักฟอกอ่อน เพื่อป้องกันสีตก
- ตากในที่ร่ม เพื่อรักษาสีของผ้า
- รีดด้วยไฟอ่อน เพื่อป้องกันเส้นใยเสียหาย

๖. ความสำคัญทางวัฒนธรรมของผ้าขาวม้า

- เป็นสัญลักษณ์ของวิถีชีวิตคนไทย โดยเฉพาะในชนบท
- เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น
- ช่วยสร้างรายได้ให้ชุมชน ผ่านอุตสาหกรรมหัตถกรรมและแฟชั่น
- เป็นมรดกวัฒนธรรมที่ยังคงใช้งานได้จริงในปัจจุบัน

สรุป

ผ้าขาวม้าเป็นผ้าทอพื้นเมืองที่มีประวัติยาวนานในประเทศไทย มีลักษณะเป็นผ้าลายตารางสีสันทัดใจ ทอด้วยฝ้ายหรือไหม กระบวนการทอใช้เทคนิคพื้นบ้านและกี่กระตุก ผ้าขาวม้ามักมีการใช้งานที่หลากหลาย ทั้งในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรมสำคัญ การดูแลรักษาที่ถูกต้องช่วยยืดอายุการใช้งาน ผ้าขาวม้าจึงเป็นทั้งมรดกทางวัฒนธรรมและสินค้าหัตถกรรมที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

แบบประเมินผลงานผู้เรียน

ชื่อ – สกุล.....

หลักสูตร..... กลุ่ม.....

คำชี้แจง : ให้วิทยากรประเมินผลงานของผู้เรียนตามหัวข้อที่กำหนดให้

ประเด็นที่ประเมิน	คะแนนประเมิน (๑๐ คะแนน)
๑. ความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระ (๒๐ คะแนน)	
๑.๑ ทดสอบความรู้ความเข้าใจ	
๑.๒ สอบถามความรู้ความเข้าใจ	
๒. ทักษะการปฏิบัติ (๔๐ คะแนน)	
๒.๑ สังเกตการณ์ปฏิบัติในระหว่างการเรียนรู้การจัดกิจกรรม	
๒.๒ ประเมินโดยให้สาธิต	
๒.๓ แสดงขั้นตอนวิธีการปฏิบัติ	
๒.๔ ประเมินจากกระบวนการมีส่วนร่วม	
๓. คุณภาพผลงาน ผลการปฏิบัติ	
๓.๑ สังเกตผลงาน	
๓.๒ ตรวจสอบผลงาน	
๓.๓ มีความคิดสร้างสรรค์	
๓.๔ ผลการปฏิบัติว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่	
รวมคะแนน (๑๐๐ คะแนน)	

หมายเหตุ การประเมินผลการจบหลักสูตรอาจดำเนินการได้ ดังนี้

- การประเมินระหว่างเรียน และเมื่อจบหลักสูตร
- ประเมินครั้งเดียวก่อนจบหลักสูตร

ทั้งนี้ เกณฑ์การจบหลักสูตร จะต้องได้คะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมิน

ลงชื่อ

(

วิทยากร

)

แบบทดสอบหลังเรียน

การทอผาขาวมา

คำชี้แจง : เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

๑. การทอผาขาวมาในสมัยโบราณใช้เครื่องมือชนิดใด?

- ก) เครื่องทอผาแบบมือ
- ข) เครื่องทอผาแบบไฟฟ้า
- ค) เครื่องทอผาแบบอุตสาหกรรม
- ง) เครื่องทอผาสมัยใหม่

๒. ผาขาวมามีลักษณะเด่นที่เห็นในการใช้งาน?

- ก) ใช้สำหรับปูเตียง
- ข) ใช้สำหรับเช็ดเหงื่อ
- ค) ใช้สำหรับใส่เพื่อความสวยงาม
- ง) ใช้ในงานพิธีทางศาสนา

๓. ผาขาวมาสวนใหญ่มีสีใด?

- ก) สีดำ
- ข) สีขาว
- ค) สีแดง
- ง) สีเขียว

๔. การทอผาขาวมาใช้เสนตายชนิดใดเป็นหลัก?

- ก) เสนตายไหม
- ข) เสนตายฝ้าย
- ค) เสนตายพอลิเอสเตอร์
- ง) เสนตายไนลอน

๕. ผาขาวมาถูกใช้ในกิจกรรมใดของคนไทย?

- ก) ใช้ทำเสื่อผา
- ข) ใช้ทำเครื่องประดับ
- ค) ใช้ในการทำพิธีกรรม
- ง) ใช้ในงานเกษตร

เฉลย : ๑. ก ๒. ข ๓. ข ๔. ข ๕. ก